

Abdülkadir DAĞLAR*

**MEHÂBÎB-İ TEZÂKİR:
18. ASIR ŞUARÂ TEZKİRELERİNDEKİ ERKEK SEVGİLİLER****

*"Sâde-rû mahbûb yigitler muşâhabetinden şafâ-yâb u mahzûz olmağın
aşlâ te'ehhül itmeyüp 'ömrin tecerrüd ile geçürmişdür.
Rivâyet iderler ki Sulţân Mehemmede vezîr olduğı maħalde
pâd-şâhuñ ħarem-i ħâşşına mahrem olan mehâbîbden birine ta'aşşuk idüp..."***

Öz: Bu çalışmada, örneklem alanı olarak sâbık yüzyıllara nisbeten sosyal açıdan daha rahat addedilebilecek 18. yüzyıldaki şuarâ tezkireleri belirlenip dîvân şiiri geleneğinde "mahbûbculuk"un izleri sürülmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, şuarâ tezkirelerinden örnek metinler ışığında güzel erkek sevgililer ile onlara meyleden erkek şâirlerin isimleri belirlenmiş, alâkalar tasnîf edilmiştir. Sonuçta, bu yüzyıl tezkirelerinde yer alan -bir kısmı aynı şâirlere âit olan- 2000'e yakın hâl tercümesinde tesbit edilebilen mahbûbcu ilişki oranının çok düşük düzeyde olduğu tesbît edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dîvân Şiiri, Aşk Anlayışı, Erkek Güzel, Mahbûbculuk, Şuarâ Tezkireleri

BELOVED BOYS IN 18th CENTURY BIOGRAPHIES OF POETS

Abstract: In this paper, the love of boys in Ottoman divan poetry is analyzed with reference to the 18th century biographies of poets. Accordingly, the names of the beautiful boys and the poets who fall in love with them are identified and the types of the relationships between the two are classified. As a result, it is found that the total number of the cases regarding the love of boys in almost 2000 biographical entries -and some of them belong to the same poet- is quite low.

Key Words: Ottoman Divan Poetry, Concept of Love, Beautiful Boys, Love of Boys, Biographies of Poets

Harem ve enderûn merkezli olarak Osmanlı sarayının iç işleyişi, üzerinde yapılan bilimsel çalışmalardan ziyâde yerli ve yabancı spekülâtif popüler neşriyâtın ilgilendiğı konulardan birisi olagelmıştır. Haremdeki câriyeler, odalıklar,

* Öğr. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi; abdaglar@gmail.com

** Bu yazı, 4-5 Mayıs 2009 tarihlerinde Kayseri'de düzenlenen "IV. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Abdülkerim Abdulkadiroğlu Hatırasına)"nda sunulmuş olan "Mehâbîb-i Tezâkir: 18. Asır Tezkirelerindeki Güzeller" başlıklı tebliğın geliştirilerek genişletilmiş şeklidir. Başlıkta özel bir isim olarak yer almayan "Mehâbîb-i Tezâkir" (Tezkirelerdeki Mahbûblar) terkibi, çalışma konusu çerçevesinde tezkirelerdeki erkek güzellerin ele alındığını göstermek üzere, muktezâ-yı devre mutâbık olması niyetiyle kullanılmıştır. Aşağıda da görüleceğı üzere Safâiyî Tezkiresi'nde güzel erkek sevgililer için sıklıkla "mehâbîb" kelimesi kullanılmıştır.

*** Ahmed Paşa'nın hâl tercümesindedir. Bkz. Edirneli Sehî, 1325: 20.

hizmetkârlar, harem ağaları, harem-i humâyûn gılmânları ile enderündaki acemî oğlanlar, gılmân-ı enderûn, gılmânân-ı hâssa gibi unsurlar üzerinden yürütülen popüler tartışma alanının bir ucunda harem ve enderûn sistemini ön yargılı bir şekilde yıpratmaya yönelik ithamlar, diğer ucunda da şiddetli bir taassup eşliğinde muhâfazakâr tutumla savunmalar yer almaktadır.

Tanzîmât'tan sonra açık bir cephe olarak eleştiri oklarına hedef olmaya başlayan dîvân edebiyâtının erkek sevgili merkezli bir aşk anlayışına sahip “mahbûbcu” bir edebiyât olduğu iddiâsı da ona yöneltelen oklar arasındadır. Dîvân şâirlerinin ideal/ilâhî anlamda soyut mu yoksa beşerî anlamda somut bir güzellik anlayışını mı şiirlerinde yansıttığı, eğer somutsa, güzelliğin dişil veya eril mi olduğu, ya da şâirin cinsiyetine göre farklılık mı arzettiği tartışılmalı konular arasındadır. Erkek dîvân şâirlerinin sadece somut erkek güzelliğini işlediğini iddiâ edenler ile güzellik anlayışının soyut olduğunu şiddetle savunanlar arasında keskin bir çizgi çekilmiş durumdadır. Her edebî gelenek gibi dîvân edebiyâtının da, mensûbu olduğu geleneğin şuûraltının yansıtıcısı olduğu kadar içinden çıktığı sosyal muhîtlerin de bir aynası olduğu, gelenek dâiresinin merkezinden dışına kadar geniş bir yelpâzede çeşitli sanat kâbiliyeti ve ahlâkî özelliklerde şâirlerce oluşturulduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Bu minvâlde, somut anlamda genç güzel erkek sevgililere meyleden şâirlerin de gelenek içerisinde bulunabildiği görülmektedir.

Boyutları erbâbınca mâlûm olmakla birlikte, matbû, görsel ve sanal dünyada bu konudaki popüler tartışmaların en önemli özelliği aşırı genellemeci olmaları ve ne yazık ki daha az sayıdaki bilimsel çalışmaları¹ gölgede bırakmalarıdır. Bu çalışma, *sapık sevgi*², *oğlan sevicilik*, *mahbûbculuk* gibi ifâdeler etrafında yoğunlaşan tartışmalara, Osmanlı sosyal eğlence hayatının çok canlanıp renk kazanmaya başladığı 18. yüzyılda yazılmış şuarâ tezkirelerinin verileriyle iştirâk etme amacı taşımaktadır.

Şuarâ tezkirelerinde isimleri geçen erkek güzeller ile âşıkları hakkında verilen bilgiler aşağıda tasnîf edilmiştir.³

1. Rûznâmeci-zâde / Küçük Hunkâr (Şinâsî Mehmed)

18. asır şuarâ tezkirelerinin en meşhûr mahbûbu (erkek güzeli) Rûznâmeci-zâde, Rûznâmçeci-zâde ve Küçük Hunkâr şeklinde şöhrete kavuşmuş olan şâir Şinâsî'dir. Asıl adı Mehmed'dir. İstanbul'da doğmuş olup doğum târihi belli değildir. Şiir ve inşâda oldukça mâhir olan Şinâsî devrin vezirlerinin yanında tâze gençliğinde mühürdârlık ve hazîne kâtipliği yapmış; biraz olgunlaşınca da (sakalları yüzünü sardığında) dîvân kâtipliği görevine getirilmiştir. Olgunluk

¹ Bu konudaki bilimsel çalışmalardan birkaçı şunlardır: Kutlar, 2002; Tezcan, 2001; Kuru, 2005; Kaçar, 2009.

² Bu şekilde nitelendirme çerçevesinde değerlendirmeler ile ilgili olarak bkz. Eyuboğlu, 1991.

³ Arap harfli metinlerin Latin harfleriyle yapılan transkripsiyonlu neşirlerinden alıntı yapılırken imlâ birliği sağlamak amacıyla nâşirlerin farklı uygulamaları tek tip imlâyâ dönüştürüldü; ayrıca, tesbît edilebilen okuma hatâları da “hatâları aktarıp yaymama” ilkesi doğrultusunda düzeltilmeye çalışıldı.

döneminde, daha genç denilebilecek bir yaşta hicrî 1114 (m. 1702-1703) yılında Edirne’de ölmüştür. (Çapan, 2005: 314-315)

Güzelliği ve ma’rifeti husûsunda Sâlim Tezkiresi’nde şu ifâdeler yer almaktadır:

“Hengâm-ı cevânide hüsni dil-süz ile meşhûr-ı cihân olan âftâb-cemâllerden bir bedr-i münîr-i bihemâl-i pür-ma’rifet bir âlüfte-yi merd-i şâhib-tabî’at olup şuarâ-yı zamân ile şöhet zuraîya vakt ile her bâr ünsiyyet eylediginden hem-şoĥbet olduĥı zuraîya iktidâ iderek kâmeti gibi tab’i mevzûn ve ĥamzesi gibi zihni-i ĥadîdi selâmet-i tab’a maĥrûn olup evâ’îl-i ĥâlinde zülfi gibi külâhı perîşân-târ iken şâne-yi terbiyet-i ehl-i dilânda zebân-ı faşîhi diĥkat-âşnâ-yı kelâm-i mevzûn olup dehen-i teng-i nâzûk-edâsından karîn-i ta’bîr olan kelimât-ı bedî’iyyü’l-insicâm-ı dil-pezîr mû-miyân-ı bârîki gibi dil-âvîz ü bînazîr olarak güftârı daĥı hüsni gibi zamânında velvele-endâz ve ‘aşrında ĥüb-liĥâ hüsni-edâ ile mümtâz olmuş idi.” (İnce, 2005: 426)

Sâlim, Şinâsî’nin tâze gençliğindeki güzelliğinin kalmadığı sonraki dönemi ile ilgili olarak *“Hengâm-ı hüsni ü melâĥat-ı ruĥsârı güzâr eyledikte ma’rifet ü şöhet-i kendüye ser-mâye-yi i’tibâr olup kendinüñ güftârından bu beyti kendüye ĥasb-i ĥâl olup beyt*

*Yine bir başka revnaĥ virdi ĥat zülfi perîşâna
‘Acâyib feyzî var köhne bahârîñ sünbülîstâna”*

ifâdelerine yer verir. (İnce, 2005: 426)

Sâlim’e göre, Küçük Müezzîn ve Dervîş Fasîh gibi dönemin ma’rifet ve hüner sâhibi kişileri Şinâsî’nin güzelliğine köle olmuşlardır. (İnce, 2005: 426)

Tezkirelere göre Şinâsî’nin âşık hayranları arasında şu şâirler bulunmaktadır:

a. Dervîş Fasîh

Asıl adı Ahmed olan Fasîh, İstanbulludur. Sâlim Tezkiresi’nde, Fasîh’in Şinâsî’ye alâkasına dâir şu pasaj yer almaktadır:

“Bu mecelle-yi celîle-yi dil-pezîrde Şinâsî maĥlaşî ile ĥarf-i şîn-i mu’cemedede keşîde-yi silk-i taĥrîr olan Rûz-nâmecî-zâde Mehmed Aĥa henüz cevân-ı bâân ve ‘âlem nigerân-ı âftâb-ı cemâl olup hüsniñe ĥayrân oldukları vaktler ol ĥadr-şinâs-ı aşĥâb-ı kemâl Dervîş Faşîh merĥûmüñ zeyl-i mürâfaĥatın vâv-ı ‘Amr gibi iktisâb ve ol dervîş-i dil-rîş-i pür-ma’rifetiñ mecmû’atü’l-ma’ârif olan zât-ı bîmüdânîsin istişĥâb eyleyüp ‘âlem o şâh-ı hüsniñ gedâ-yı bîsâmânî ve cihân bir kerre diden-i didârınıñ ĥayrânı olup mütercem-i merĥûm ise şüretâ bir gedâ-yı bîzâd ve faĥr u fenâ ile zâhirde ĥarâb-âbâd iken limünşî’ihi

*Şanma bu çarĥı bir karâra döner
Gâh şâhi gedâya ‘aşîĥ eder*

*vefķınca ol serv-i ser-âzâde ezdil ü cân Faşîhe dil-dâde olup anlar dağı
hâtır-ı mağdûma ri'âyet ve 'ilm ü ma'rifetinden ümmîd-cüy olduğı
emrde bezl-i kudret eyleyüp şebtâbeseher merķûma mecmû'alar tesvîd
itmegile evķât-güzâr ve elsine-yi şelâsede vâķı' olan pâkîze-güftârları
ile nice sefneler istiĥzâr idüp mađdûm-ı merķûma ihdâ itmegile
Şinâsî-yi bihemtâ zamân-ı yesîrde ma'ârifde deryâ olup şîrâze-yi
mecmû'a-yi ĥüsni perişân-târ-ı şarşar-ı fenâ ve şafĥa-yı 'ârızî 'âķıbet-i
her-ĥüsni ü ân olan belâ-yı ĥaĥt ile mübtelâ olduđda mâye-yi 'irfân
kendüye ser-mâye-yi i'tibâr-ı yârân olup aĥbâb pergârvâr dâ'ire-yi
şoĥbetden kenâr çizüp bi'l-cümle dür ve ebnâ-yı zamân zâtında olan
ĥayşiyyeti sebebi ile ülfetden bi'l-külliyeye mehcür olmamışlar idi.”
(İnce, 2005: 551)*

Esrâr Dede Tezkiresi'ne göre, Şinâsî Dervîş Fasîh'in tilmîzidir ve Fasîh'in hicrî 1111 (m. 1699-1700) yılında ölümünün ardından

“Cihânuñ hiç ma'ârif-âşnâsı kalmadı gitdi”

mısrâmı târih düşürmüştür. Fasîh ile ilgili olarak yine

“Nüşâ-yı kübrâsın ey zâhid velî cildüñ şakîl

Yoķ mıdur mîzân-ı 'aķluñ kim çeker bu şıķleti”

beytini nazmetmiştir. (Genç, 2000: 426)

b. Râsih

Rûznâmecî-zâde Şinâsî'nin âşıklarından biri de şöhretli şâir Râsih'tir. Asıl adı Yûsuf olan Râsih Sofya'da doğmuş, İstanbul'da yetişmiştir. Tahsîlinden sonra bazı vezirlerin divân kâtipliğini yapmış; hicrî 1118 (m. 1706-1707) yılında Tekirdağ'da ölmüştür.

Safâyî Tezkiresi'nde, hâl tercümesinin verildiği bölümde Râsih'in, mahbûbu Rûznâmecî-zâde'nin âşıklarına şu kıt'a ile nasihatta bulunduğu ifade edilmektedir:

“Nağd-i dili virüp yine al manşıb-ı 'ışkı

Tecdîd-i berât-ı ĥamm ey cân-ı fütâde

Var ĥâlini 'arz eyle seni kayd ide şâyed

Ser-defter-i 'uşşâķına Ruz-nâmecî-zâde” (Çapan, 2005: 220)

Yine Safâyî'de Râsih'in, “Küçük Ĥunkâr” olarak da meşhûr olan mahbûbu Rûznâmecî-zâde'ye gönderdiği manzum mektubun metni verilmiştir:

“Ĥabbezâ ey şeh-i ĥuceste-ĥışâl

Budurur 'arz-ı ĥâl-i mâ-fi'l-bâl

O güzel gözlerüñle ĥaşuñ için

O sa'âdetlü ĥutlu başuñ için

Bendeñi ĥulluğa ĥabül eyle

Luĥ u iĥsânüñ ile ĥul eyle

*Ƙullaruñ gerçi bîķıyās ammā
Ƙılma baña muķāyese cānā*

*Cümlesinden bu bende mümtāzam
Rāh-ı ‘ıŝķuñda merd-i ser-bāzam*

*Sebaķ-āmūz-ı ehl-i derdem ben
Ders alur ehl-i ‘ıŝķ hep benden*

*Hep bilür āŝnā vü bîģāne
Suħte midür yanumda pervāne*

*Benden öğrendi nāleyi bülbül
Bülbülāsā hezārı var ey gül*

*Ben iken ders-i ‘ām-ı ehl-i cünün
Daħı ve’l-leyl-ħvān idi Mecnün*

*Ehl-i ‘ıŝķuñ benim ser-efrāzı
Pāk-bāz u ferīd ü ser-bāzı*

*Lebüñ ey pād-ŝāh-ı mülk-i cemāl
Ĥüsñ ü an daħı sende buldı kemāl*

*Sende ĥatm oldu ŝevket ü ĥübī
Sende oldu tamām maħbübī*

*Ĥāŝılı pād-ŝāh-ı ĥübansın
Tā murād-ı dilümce cānansın*

*Ĥüsñ ü behcetde sen ferīd-i cihān
‘ıŝķda ben müsellem-i devrān*

*Var iken bir senüñ gibi dil-dār
Kimi yār ittiħāz ide dil-i zār”*(Çapan, 2005: 221-222)

c. Rahmî

Kubûrî-zâdeler ailesine mensup olan Rahmî'nin asıl adı ‘Abdurrahmân’dır. İstanbul doğumlu olan şâir, ilk dönemlerinde Hevâyî mahlasını kullanmış, bu mahlası ile çok şiir nazmetmiştir. Dostları bu ŝiirlerini “Dîvân-ı Hevâyî” adı altında tertip etmişlerdir. Rahmî hicrî 1122 (m. 1710-1711) yılında, hacca giderken Kâhire’de ölmüştür.

Rahmî hakkında yukarıdaki bilgileri veren Safâyî, şâirin devrin mahbûblarından Rûznâmecî-zâde için rûz-nâmçe terimlerini kullanarak nazmettiği şu şiiri de vermiştir:

*“Pîşîn ide gör genc-i gam-ı ‘ışkına teslîm
Naqd-i surre-yi eşki ‘alâmâcere’l-‘âde*

*Hem defter-i çeşminde idüp maşraf u îrâd
Ol h’vâce-yi hüsne anı kııl ‘arz u ifâde*

*Mîzân-ı merâhim ile taṭbîk ola şâyed
İcmâl-i merâmuñ senüñ ey cân-ı fütâde*

*Dil tezkiresi pençe-yi luṭfîla olup şahḥ
Tümâr-ı kabûli dir iseñ ola nihâde*

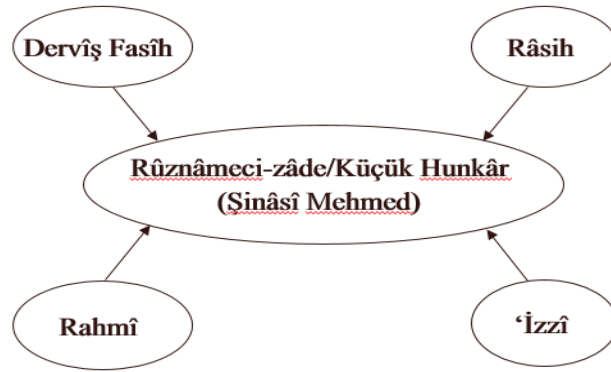
*Tahvîl ide gör gayrıdan âlâyiş-i ‘ışkı
Şûret vire tâ kim saña Rûz-nâmecî-zâde”* (Çapan, 2005: 231-232)

d. ‘İzzî

Safâyî’nin verdiği bilgilere göre, Küçük Hunkâr Rûznâmecî-zâde âşıklarından biri de ‘İzzî’dir. Ası adı Mehmed olan ‘İzzî Şirvan’da doğmuş, İstanbul’da yetişmiştir. Daha sonra vatan hasretiyle tekrar memleketine dönmüştür. İzzî de mahbûbu Küçük Hunkâr için şu kıt‘ayı nazmetmiştir:

*“Marîz-ı ‘ışka ancak çâre vaşl-ı yârı bulmuşlar
Bu derde şerbet-i la’l-i leb-i dil-dârı bulmuşlar*

*Rivâyet muhtelifdür gerçi ammâ kavî-i muḡtâba
Bu şehriñ şöhret-âyiñi Küçük Hunkârı bulmuşlar”* (Çapan, 2005: 399-400)

2. Mevlevî Köçeği

Kimliği hakkında tezkirelerde herhangi bir bilgi verilmeyen mahbûblardan biri de “Mevlevî Köçeği” adıyla meşhûr olmuş genç semâzen ve Mevlevî rakkâsıdır. Bu mahbûbun âşıkları arasında şu şâirler bulunmaktadır:

a. Gınâyî

Asıl adı Ahmed olan Gınâyî İstanbul’da doğmuş, sipâhî sınıfında görev yapmış, hicrî 1105 (m. 1693-1694) yılı sınırında ölmüştür.

Gınâyî’nin hayatı hakkında bu bilgileri veren Safâyî, onun, devrin güzellerinden Mevlevî Köçeği için nazmettiği şu gazele de eserinde yer vermiştir:

*“Bend itdi benüm bu dil-i âzādumı dervîş
Ney gibi ziyād eyledi feryādumı dervîş*

*Zevk-ı nazar-ı muşhaf-ı vechile ferāmūş
İtdürdi baña ders ile üstādumı dervîş*

*Di hânkahuñ hazret-i Monlâyı severseñ
Luţf it baña göster reh-i irşādumı dervîş*

*Bir himmet ide şeyhe tevessül ideyim de
Görseñ eşer-i da‘vet-i evrādumı dervîş*

*Döndürdi Gınâyî teni fânüs-ı hayāle
Süzile semā‘ eyledi mu‘tādumı dervîş”* (Çapan, 2005: 438-439)

b. Safâyî

Asıl adı Mustafâ olan Safâyî İstanbul’da doğmuş, hicrî 1138 (m. 1725) yılında ölmüştür. Safâyî, mektupçuluk, defter eminliği, mukâta‘acılık, kal‘a tezkireciliği ve şikk-ı sâni defterdârlığı görevlerinde bulunmuştur.

Tezkiresinin “Gınâyî” bahsinde kendisinin de Mevlevî Köçeği’nin güzelliğini metheden bir şiiri bulunduğunu belirten Safâyî, nazmettiği şu gazeli ilgili bölüme yazmıştır:

*“Devr ider ol serv-kāmet gül-‘izārūm Mevlevî
Ney-veş efzūn eyledi feryād-ı zārūm Mevlevî*

*Mevlevîler başına ‘ālem ferāfer çevrilür
Ger semā‘ itse kaçan ol işve-kārūm Mevlevî*

*Gitmegile hep rikāb-ı esb-i nāzuñda senüñ
Fahır ider erbāb-ı dil yektāsüvārūm Mevlevî*

*Ser-bürehne saña eyvallâh der abdâl kim
Mülk-i hüsnüñ pād-şâhî tâc-dârum Mevlevî*

*Gel kudumuñla müşerref kıl gönüller tahtını
Müstmendüñdür Şafâyî şehr-yârum Mevlevî”* (Çapan, 2005: 439)

c. Meylî

Safâyî Tezkiresi’ne göre Mevlevî Köçegi âşıklarından olduğu anlaşılan şâirlerden biri de Meylî’dir. Asıl adı Mehmed olan şâir İstanbul’da doğmuş, hicrî 1120 (m. 1708-1709) yılında da ölmüştür.

Zengin bir aşçıbaşının oğlu olan Meylî, içkiye ve güzel mahbûblara aşırı düşkünlüğü nedeniyle gayr-ı ahlâkî bir hayat tarzı ile müzmin bir mirasyedi olarak ömrünü geçirmiştir. Devrin bilinen mahbûblarından Mevlevî Köçegi’ni şu beyitle methetmiştir:

*“O Kūçek-Mevlevî fettâmı seyr it çeşm-i hun-rîzî
Nigâhına nice tâkat getürsün Şems-i Tebrîzî”* (Çapan, 2005: 552)

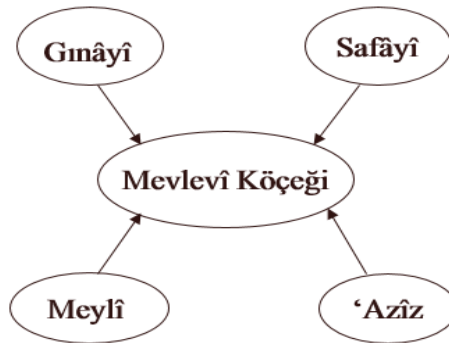
d. ‘Azîz

Sâlim Tezkiresi’nin “‘Azîz-i Diğer” bahsinde örnek olarak verilen şu beyitlerden anlaşıldığı kadarıyla, Erzenürümî-zâde ‘Abdül‘azîz de Mevlevî Köçegi’nin âşıklarındandır:

*“Mir’âta baksa her kaçan ol şüh-ı Mevlevî
‘Aks-i ‘izâr-ı pâkine eyler muķâbele*

*Kerrât ile ayağına düşdüm yüzüm sürüp
Bir kerre almaduñ yine gönlüm şehâ ele*

*Şanmañ ki zâhir oldu ‘izârında haţt-ı nev
İhżâr-ı hüsne geldi kazâdan mürâsele”* (İnce, 2005: 506)

3. Berber Güzeli

Tezkirelerde, *berber* şeklinde geçen parlak yüzlü bir berber güzeli -ki tâze bir berber çırağı da olabilir- ve âşıkları için bazı bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde yer alan berber güzellerinin birbirlerinden farklı kişiler olma ihtimali göz önünde tutulmalıdır.

a. Emînî

Asıl adı Mehmed'dir. Bursa doğmuş, İstanbul'da yetişmiş; hayatını kadılıkla geçirmiştir. Devrin meşhûr berber güzeli hakkında şu beyitleri nazmetmiştir:

*“Her tıfl-ı nev-âmûza gönül bağlama zinhâr
İşk oğlan oyuncağı degüldür şakın ey yâr*

*Zinhâr şakın kırtarıgör başuñ ilinden
Cellâd-ı felek kendüdür ol berber-i mekkâr*

*Ol hüsnile anı görüp itdüm heves-i vaşl
Dil-dâr-ı Emînî didi anuñ da yiri var”*(Çapan, 2005: 68)

b. Kelîm

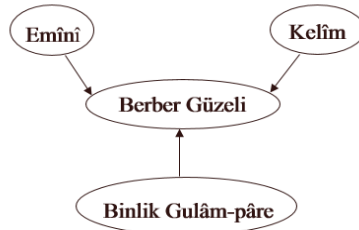
Safâyî Tezkire'sine göre asıl adı Eyyûb olan şâir Kelîm İstanbulludur, hicrî 1098 (m. 1686-1687) yılı sınırında ölmüştür. Ömrünün sonlarında gönlü bir berber güzeline meyletmış, bu aşkın hastası iken şu beyit ile son nefesini vermiştir:

*“Soñ nefesdür gelsün ol merhem-tırâş-ı zağm-ı dil
Nağd-i can virseñ gerek âyîne-yi ruhsârına”*(Çapan, 2005: 510)

c. Binlik Gulâm-pâre

Safâyî Tezkiresi'nin “Râsih” bahsinde Râsih'in, “Binlik Gulâm-pâre” diye tanınmış yaşlı bir kulampananın, dönemin meşhûr berber güzeline âşık olduğu dedikodusu yayıldığında şu kıt'ayı nazmettiği bilgisi yer almaktadır:

*“Ol berber-i künd erreye tâ lâyıķı olmış
Bir turfê taşak usturası âşıkı olmış
Kettân gibi rişesini destine vermiş
Kâfir koca bâz .....üñ fâyıķı olmış”*(Çapan, 2005: 220)

4. Beççe Güzeller

Osmanlı sosyal hayatında üç-sekiz yaş arasındaki oğlan çocukları için *beççe* tabiri kullanılırdı. (Pakalın, 1993: 125) Tezkirelerde Bektaşî, Mevlvî ve Yahûdî olmak üzere üç güzel beççe mahbûbun bahsi yer almaktadır. Aşağıda, bu mahbûbların karşılıklarına âşıkklarının ismi verilmiş, birlikte ele alınmışlardır.

a. Bektâşî Beççe (Dervîş Cemâl) - Remzî

Safâyî Tezkiresi'nde geçen bu kalenderî Bektâşî beççenin nâmı “Dervîş Cemâl”dir. Safâyî'ye göre Mehmed adında İstanbullu bir hâfız olan şâir Remzî, yakıcı güzelliği ile devrinde nâm salmış mahbûblardan Dervîş Cemâl için şu gazeli nazmetmiştir:

*“Bir kalender beççenüñ meftûnidur dil âh ider
Görse abdâlân-ı Hâk şad na're-yi Allâh ider*

*Kevkeb-i dürri n'ola reşk eylese mengüşına
Pâlehengin görse hürşîd-i felek eyvâh ider*

*Seyr idüp ebrûların ser-geştedür abdâl-ı çarh
Hüsnine keçkül-ı mâh n'ola eyvallâh ider*

*Pençe-yi mihri ider lerezende tâb-ı tal'atı
Püye-gerd-i kışsa-h'ânide kaçan hem-râh ider*

*Hâk-i râhın sîm ü zerle pür iderler dâmenin
Küçe-yi şehri melâhatda şey'en lillâh ider*

*Şürin alsa destine ol dem kıyâmetler kopar
Mürde-diller her tarafından şayha-yı cangâh ider*

*Her nigâhında hezâran kebş-i dil kurbân olur
Çeşm-i hun-rîzi ne dem ki harf-i bismillâh ider*

*İşk ola ey rind-i dil itdi seyâhat 'aql u hûş
Reh-neverd-i 'ışkı Cibrîl olsa da güm-râh ider*

*Ey nice dervîşdür ol husrev-i iklim-i hüsn
Pâd-şâh-ı dehre istîgnâ-yı 'izz ü câh ider*

*Kâkül-i müşgînine dil-bestedür fağfûr-ı Çîn
İstese hâkân-ı Türki bende-yi dergâh ider*

*Pâd-şah-meşreb gedâ-süret ferîşte-menkabet
Âdemiyet ol perî-sîmâ geh ü bigâh ider*

Öl diril bir şeb ol abdâl ile haşr ol Remziyâ

Gerdeni şubh-ı kıyâmetden dili âgâh ider” (Çapan, 2005: 229-230)

b. Mevlevî Beççe - Es‘ad

Râmiz Tezkiresi’nde Hamza-zâde Es‘ad’ın şiirine örnek olarak verilen

“Döndürüp nâlelerim nâya tenüm la’l itdi

Mevlevî beççe bir âfet beni abdâl itdi”

beytinden Es‘ad mahlaslı şâirin bir Mevlevî beççeye meftûn olduğu anlaşılmaktadır. (Erdem, 1994: 11)

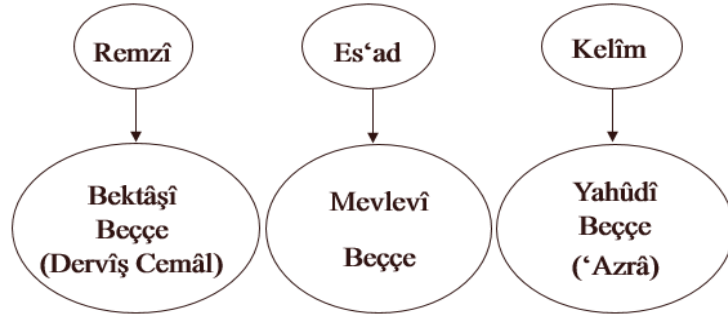
Kimliği hakkında herhangi bir bilgi verilmeyen bu *Mevlevî beççenin*, yukarıda da geçen, *Mevlevî Köçegi* lâkabıyla meşhûr mahbûb olması ihtimâl dâhilindedir.

c. Yahûdî Beççe (‘Azrâ) - Kelîm

Safâyî Tezkiresi’nde geçen Yahûdî beççe mahbûbûn adı “‘Azrâ”dır. Yine bu tezkireye göre, asıl adı Eyyûb olan İstanbullu şâir Kelîm, aşk oyunlarını iyi bilmektedir. Kelîm mahbûb piyasasında araştırma yaparken ‘Azrâ adlı bir Yahûdî beççe ile karşılaşır ve uzun süre onun visâline nâil olur. Bu aşk konusunda içinde bulunduğu durumu anlatan şu beyti nazmetmiştir.

“Ruğ-ı ‘Azrâya Vâmîk olalı ey dil cehûd oldum

Kelîm-i Tûr-ı ışıkam Mûsi-yi kıavm-i Yehûd oldum” (Çapan, 2005: 220)

5. Kahveci Güzeli (Bayram)

Safâyî Tezkiresi’nin “Sükûnî” bahsinde bildirdiği bu kahveci güzelinin adı *Bayram*’dır. Bayram Şâm’da kahvecilik yapmaktadır.

Asıl adı Ahmed olan Sükûnî İstanbul’da doğmuş, Şâm’da mukâbelecilik ve rûznâmecilik görevlerinde bulunduktan sonra hicrî 1102 (m. 1690-1691) târihinde Şâm’da ölmüştür. Hezl, mizâh ve hicv vadisinde dikkat çeken bir şâirdir.

Sükûnî Şâm’da Bayram adlı bu kahveci güzeli için şu gazeli nazmetmiştir:

“Unudur lezzetini cām-ı mey-i gül-fāmuñ
Kim ki nūş itse dilā ahvesini Bayramuñ

Bir nihāl üzre açılmış nice güldür gūyā
Dest-i pākindeki fincanlar o serv-endāmuñ

Bāğ-ı dehr içre dilā doğrusı bu kim olmaz
add-i bālāsı gibi serv-i semen-endāmuñ

Künc-i amda nice bir asta yatur eyle şifā
Derdine şerbet-i la‘lūñle dil-i nākāmuñ

Vaşf idersin ad-i ruhsārı ile kākülūñ
‘İd ü adr olsa Sükūñı n’ola rūz u şāmuñ” (Çapan, 2005: 283)

6. Terzi Güzeli

Esrar Dede Tezkiresi’nde geçen bu “derzī maħbūbı” olarak geçen bu terzi güzeli Tebrizli olup meşhūr şâir Sâ’ib-i Tebrîzî’nin irâdesi altında bulunmaktadır.

Mevlevî şâirlerden Nasîrâ Dede, Sâ’ib-i Tebrîzî’nin şöhet kazandığı dönemde onun davetiyle Tebriz’e gitmiştir. Orada misafirliği döneminde Nasîrâ’nın manevî tasarrufundan Sâ’ib de istifâde etmiştir. Sâ’ib’in irâdesi altında bulunan terzi güzelinin aşkına düşen Nasîrâ, gece gündüz o güzelliği seyretmiş, onun aşkından Farsça pek çok güzel gazel ve rubâ’î nazmetmiştir. Bu rubâ’î de onlardan bir tanesidir:

“İy rişte besî tū kām-rāñı kerdî
Zîr-i lebeş ‘ıyş-ı bes nihāñı kerdî
Derdest-i vey ezçi būdî kûteh-‘ömr
Çün usl beāb-ı zindegāñı kerdî

(Ey gerdanlık, onun dudağının altında çok gizlice eğlenip mutlu oldun. Onun elinde niçin kısa ömürlü oldun. Oysa hayat suyuyla yıkanmıştın.)” (Genç, 2000: 491-492)

7. Hazînedârlık Güzeli

Sâlim “Tâ’ib-i Diğer” bahsinde, Kör Müftü lakablı Mustafâ’dan bahsetmektedir. Tâ’ib Alaşehir’de doğmuş, İstanbul’da yetişmiştir.

Tâ’ib, Yekçeşm Hüseyin Efendi’nin Şâm kadılığına atanıp da yola çıkmak üzere olduğu bir sırada, maiyyetinde hazînedârlığı görevinde bulunan eşsiz güzellikte bir genç mahbûbun aşkına düşmüştür. Mahbûbundan ayrı kalmaya tahammül edemeyeceğinden, Şâm’a gidebilmek için, oğlu ile arkadaşlığını sebep gösterip gece gündüz hizmetinde bulunmayı göze alarak Hüseyin Efendi’nin maiyyetine girmiş ve vatanını terk edip Şâm’a doğru yola çıkmıştır. Bu esnâda dostlarını unutmadığını göstermek için de şu kıt’ayı nazmetmiştir:

*“Şorarsa hâl-i dil-i zâr-ı Tâ’ibi yârân
Netîce âteş-i hicrân ile işi bitdi
Olup fütâdesi bir şüh-ı fitne-engîzûñ
Hevâ-yı zülfi ile ‘azm-i Şâm idüp gitdi”* (İnce, 2005: 258)

8. Mahmûd

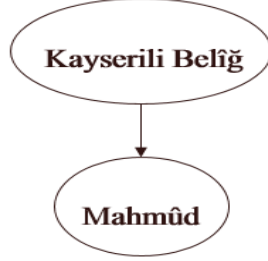
Sâlim Tezkiresi’nin “Belîğ-i Diğer” bahsinde yer verilen “Mahmûd”, esmer ve karayağız bir mahbûbdur.

Müftü Karabaş Ali Efendi’nin oğlu olan Belîğ, Kayseri’de doğmuş, İstanbul’da yetişmiştir. Belîğ esmer, karayağız Mahmûd adlı tâze bir mahbûbun aşkına düştükten sonra dostları ona “Mahmûde” lâkabını takmışlar; meclislerde onunla “Zehr-i kattâlsin çelebi!” diye şakalaşmışlar. Hayatında belâgat, fesâhat ve şiir vadisine adımını atmamış olan şâir Mahmûd’a olan aşkından dolayı, aşağıda bazı beyitleri verilen gazeli nazmetmiş ve Belîğ mahlasını seçip kullanmaya başlamıştır.

*“Her ki vaşl-ı yâr ile kendin ele maşsûd ider
Yârdan mehcûr olup eşk-i revânın rûd ider*

*Yek-nefes dünyâda râhat isteyen üftâdeler
Zümre-yi hûbâna râğbet bâbını mesdûd ider*

Nice serve k̄ondu gerçi k̄umri-yi dil ey Belġ
Yine t̄urmaz cābecā meyl-i k̄ad-i Maĥmūd ider” (İnce, 2005: 249-250)

9. Bayram ve Dāvūd

Safâyî Tezkiresi’nin “Kelîm” bahsinde, Kelîm’in Bayram (‘îd’in tevriyeli kullanımıyla) ve Dāvūd adlı iki mahbûb hakkındaki şu beytine yer verilmiştir:

“Gösterür gāhî yüzün pāki nihān eyler o yār
Añladum ki ‘îd-i vaşluñ şavm-ı Dāvūdîsi var” (Çapan, 2005: 510)

10. Halebli-zâde

Safâyî Tezkiresi’nin “Nâţık” bahsinde, devrinde “Halebli-zâde” diye şöhret kazanmış mahbûbun İstanbul’da yaşadığı yazılıdır.

Safâyî, Edirne doğumlu olan şâir Nâţık’ın asıl adının Mehmed olduğunu, hicrî 1129 (m. 1716-1717) yılında da öldüğünü bildirmektedir. Nâţık, devrin tâze mahbûblarından Halebli-zâde’yi gördüğü anda birdenbire kendiliğinden onu metheden şu gazeli nazmetmiştir:

“Gördüm aĥşama yakın māh-ı cebin bir çelebî
Şubĥ-ı şādık gibi toġdı dile mihr-i talebî

Her gün ol māh-ı münevver toġar aĥşama karîb
Güviyā ‘âşıkmuñ rûza bedel ola şebî

Duruşu oturuşu ĥayli mülâyim ammā
Bîaman ġamzesi cellād-ı k̄azā münteĥabı

*Çeşm-i bādāmı dil almağda füsûn-ı sâhîr
Rûh virmekde dem-i ‘îsi o la‘l-i ‘inebi*

*Tâlib-i bûsı olan çehresini itmeli zer
Oldı şeftâlu-yı bâğ-ı ruḥı gūyâ zehebi*

*Ġamzesi tiğbekef kaşd-ı dil-i zâr itse
Lātuḥaf luḫfin ider ‘âşıkâ maḥfice lebi*

*Ebruvâneş ki kitâbe şude berkaşr-ı cemâl
Ḥaṭṭ-ı yâḳût imiş mışra‘-ı beyt-i ‘Arabî*

*Ḳillet-i mâ vaşfuñ âyâ ḳurret-i ‘ayn Nâtıḳ
Ḳâl-i fî‘lüm aña mevşûf be İbn Ḥalebî” (Çapan, 2005: 627)*

11. Otlakemîni-zâde

Asıl adı Mehmed olan Şeyh Sadrî Bağdat’ta doğmuş, hicrî 1118 (m. 1706-1707) yılında İstanbul’da ölmüştür. Ateşli ve şûh bir yaratılışa sâhip olan şâir, hafifmeşrep ve lâubâlî bir şeyh imiş.

Şeyh Sadrî’nin döneminde, otlak emîni ağalardan birinin çok güzel bir oğlu varmış. Herkesin o tâze mahbûbun güzelliğini ateşli vasıflarla öven birer kıt’a nazmettikleri esnâda Şeyh Sadrî de o mahbûbu şu kıt’a ile övmüştür:

*“Ne dem ki eşk-i dem-âlûd kūy-ı yâra aḳar
Hezâr ḫasret ile dîde rûy-ı yâra baḳar
Çıḳarsa dūd-ı fiğānum n’ola sipihre degin
Çayır çayır beni Otlakemîni-zâde yaḳar” (İnce, 2005: 457-458)*

12. Şâir Güzeller

a. Yümnî

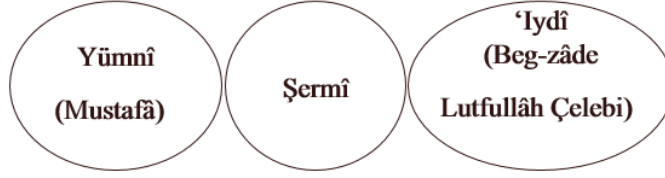
Safâyî'nin “Yümnî” bahsinde verdiği bilgilere göre şâirin asıl adı Mustafâ'dır; İstanbul'da doğmuştur. Daha küçük yaşta iken şiir âlemine giren Yümnî, devrinin hilâl kaşlı, güzel parlak yüzlü mahbûblarından biri olarak nâm salmıştır. (Çapan, 2005: 738)

b. Şermî

Sâlim'in verdiği bilgilerden hareketle, “Şermî”nin, İstanbul yerlilerinin eski tâzelerinden olduğu anlaşılmaktadır. Kendi döneminde “Şermî Çelebi” denmekle şöhret kazanmış olan şâir, utangaç, sessiz, ağırbaşlı, namuslu ve iyi karakterli bir mahbûb imiş. (İnce, 2005: 426)

c. 'İydî

Mucîb Tezkiresi'nde, Begzâde Lutfullâh Çelebi “'İydî”nin Ankaralı olduğu yazılıdır. 'İydî, anlayışsız ve somurtkan biri iken Farsça ve Türkçe şiirleri sâyesinde sevgililerin sevgilisi olmuştur. (Altun, 1996: 46)

13. Şâirlerin İsimsiz Güzelleri

a. Kelîm

Safâyî “Kelîm” bahsinde, Kelîm'in tâze bir mahbûba sırlıslam âşık olduğu, o dönemde “Yıldız Uğrısı” diye bilinen yaşlı bir kulamparanın, mahbûbunu yakın tâkibe alıp visâlini arzuladığını öğrendiğinde de şu kıt'ayı nazmettiği bilgisi yer almaktadır:

*“Saña kaçd-ı hezl idüp ey sârık-ı encüm gehî
‘Arz-ı ihlâş itse de ol nev-cevân-ı meh-cebîn
Deste mey çek [ki] anuñ vaşlından ey miskin saña
Ol meh-i nâmihribandın gökdeki yıldız yakîn”* (Çapan, 2005: 510)

b. Deştî

Mucîb'de, asıl adı 'Abdülhayy olan “Deştî”nin Konyalı olduğu ve hicri 1040 (m. 1630-1631) yılında Konya'da öldüğü yazılıdır. Güzel bir mahbûba çılginca âşık olup, karasevdâya düşüp bir süre çöl gibi uçsuz bucaksız ovada oturduğundan dolayı “Deştî” mahlasını seçmiştir. Bu beyit onundur:

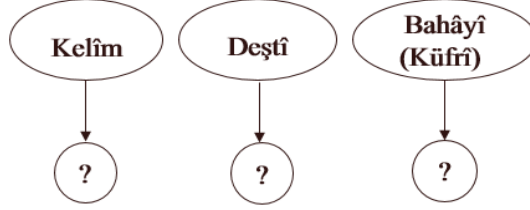
*“Râ kaçlarını âşıka her dem durer bükür
Olmasa dil-rübâlaruñ ammâ bu râları”* (Altun, 1996: 30)

c. Bahâyî

Mucîb’de, asıl adı Hasan Çelebi olan İstanbullu Bahâyî’nin, alay ve eğlenmeye meyilli bir yaratılışa sâhip olması ile “Küfrî” lâkabı ile anıldığı bilgisi yer almaktadır. Nüktedan yaratılışı cıva gibi akıcı olup son derece selîs ve belîğdir. Bu beyit onun hezliyyâtından alınmıştır:

“G.. isterken gice biñ şerm ile ol âftâbumdan
Geçerdüm yer delinse yerlere cānā hicābumdan”(Altun, 1996: 24)

14. Uslanmamış Bir Mahbûbcu: Zarîf

Asıl adı Mehmed olan İstanbullu Zarîf, saray yeniçerileri ocağı kâtiplerinden, kalenderâne kılık kıyâfetiyle dikkat çeken, sohbet ve meclis ehli, zarâfet sahibi bir şâirdir. Safâyî Tezkiresi’nde onun mahbûblar konusunda ömrünün sonuna kadar bitip tükenmeyen gayreti ile ilgili şu ifâdeler yer almaktadır:

“Maḥbûb-dostluk vâdîsinde akrânına tefevvuk itmegile her kanda bir dil-ber-i nâmdâr karîn-i iştihâr olsa leyl ü nehâr ol meh-pâre-yi cihânî ḥâlevâr devvâr olarak ‘âkıbet uşşâkuñ hücum-ı şûmına tâkat getüremeyüp nice zamân âh u efğân ve nâle-künân-ı giryân u süzân olmaḥdan ḥâlî olmayup kulaḥdan her işüdüğü maḥbûba görmeden ‘âşık olmaḥ üzre bir maḥbûb medḥ itmegile hemân dem ol maḥbûbuñ ancaḥ ismini işitmegile ‘âşık olup ol taraḥa ‘azîmetile çâre talebiyile varduğı kibâra niyâz idüp ‘âkıbet ḥâline merḥameten Girid cezîresinde Resmo ḫal’ası yeniçeri kâtibliginüñ menşürünü buña alıvirürler. Mezbûr bilâtevaḥḫuf ‘âzim-i râh-ı maḥşûd olup cezîre-yi mezbûreye varduḥda zuḫâḫbezuḫâḫ çârşübeçârşü cüst ü cûda püyân ve her gördüğü maḥbûbı kulaḥdan ‘âşık olduğı cevân itikâdıyla çereş geçinerek ‘âkıbetü’l-emr cezîre-yi mezbûrede biñ yüz on beş ḥudûdında fevt olmuşdur.”(Çapan, 2005: 368)

15. Güzellerin Tavsîfi

Safâyî Tezkiresi’nde erkek güzellerin tavsiflerinde dikkat çekici ifâdeler yer almaktadır. “Râsîh”in hâl tercümesinde Rûznâmecî-zâde

“Ol ‘aşrda gül-bāng-i bülbülân-ı bāğ-ı cemâli leb-rîz-sâz-ı sâmi’a-yı cihâniyân ve şöhret-i ḥüsn-i ‘âlem-süz-ı dâğ-ı derûn-ı meḥâbîb-i devrân Rûz-nâmecî-zâde dinmegile meşhûr-ı zamân olan mâh-pâre-yi evc-i leḫâfet ve ser-defter-i mîr-i melâḥat”(Çapan, 2005: 220),

“Remzî” bahsinde Dervîş Cemâl

“*Şöhret-i cemâl-i hüsn-i âlem-sûzî dâğ-ı derûn-ı mehâbîb-i devrân olan Dervîş Cemâl nâmında bir Bektaşî beççe-yi sâhib-cemâl*”(Çapan, 2005: 229),

“Nâtık” bahsinde Halebli-zâde

“*İstanbulda mehâbîb-i devrândan Halebli-zâde dinmegile meşhûr-ı cihân olan cevân-ı nâzûk-endâm*”(Çapan, 2005: 627),

“Yümnî” bahsinde de Yümnî

“*Mehâbîb-i devrân ve sâde-rüyân-ı zamândan bir meh-pâre-yi nev-sâl ve hüsn-i ebrûları hilâldür. Hüb-şüret ve müsta‘idd-i ma‘rifet olup henüz nev-sinn ü tâze-heves iken semt-i eş‘ara dest-res bulmuşdur.*” (Çapan, 2005: 738)

ifâdeleriyle takdim ve tavsif edilmiştir. Bu pasajlarda erkek güzellerin genellikle “mehâbîb” kelimesi ile karşılandığı dikkat çekmektedir.

16. Mahbûbculuk Jargonu

Konu çerçevesinde şuarâ tezkirelerinde geçen mahbûbculukla ilgili kelime, tamlama ve terimleri şu şekilde bir arada vermek mümkündür:

âftâb-cemâl	hüsn-edâ
âftâb-ı şems-i cihân	hüsn-i ‘âlem-süz
âlûfte-yi ‘ışk	hüsn-i dil-süz
âlûfte-yi merd-i şâhib-ıtab‘at	‘ışk-bâzlık kârı
ârzü-yi vişâl	mahbûb-dostluk vâdîsi
âvâze-yi hüsn	mahbûb-ı ra‘nâ
beççe	mahbûb-ı zamân
bedr-i münîr-i bihemâl	maqbûl-i devrân
bîmâr-ı ‘ışk	mehâbîb-i devrân
cemâl-i hüsn-i ‘âlem-süz	meh-pâre-yi nev-sâl
cevân-ı ‘âlem-gîr-i nâdîde-naẓîr	melâhat-ı ruhsâr
cevân-ı bâân	mest-i maqbûb-dost
cevân-ı nâzûk-endâm	meşhûr-ı cihân
cevân-ı pāk-dâmen ü sûtûde-şifât	muğlim
defter-i tûmâr-ı mehâbîb	mü-miyân-ı bârîk
dil-ber-i berber-i ‘âşık-perest	naqd-i vişâl
dil-ber-i berber-i âyîne-rû	nev-sinn
dil-ber-i nâmdâr	nûr-ı zâmîr-i şems-cemâl
dil-ber-i nev-res-nihâl	sâde-rüyân-ı zamân
dil-dâde	ser-defter-i ‘uşşâk
gûlâm-pâre	serv-i ser-âzâde
gûl-i zîbâ	şâ‘ir-i şüh-kevkeb
haþberâverlik	tâze
hengâm-ı cevânî	tâze bozuntusu
hengâm-ı hüsn	tâze-giyâh-ı gülşen-fezâ
hüb-liķâ	tâze-heves
hüb-şüret	velvele-yi hüsn

Sonuç

18. yüzyıl şuarâ tezkirelerinin taranması neticesinde ulaşılan açık delillerden hareketle, bu tezkirelerde yer alan şâirler arasında mahbûbculuğa bulaşmış olanların oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Tezkirelerin çeşitli sebep ve niyetlerle değinmediği mahbûbcu şâirlerin bulunabileceği varsayıldığında bile oranın çok küçük sayısal değerlerle sınırlı kalacağı anlaşılmaktadır.

Yukarıda söz konusu edilen erkek güzellerin genellikle, -bilhassa içinde bulunduğumuz çağın anlayışıyla- henüz çocuk denilebilecek kadar genç oldukları görülmekle birlikte gençlik yıllarındaki güzelliklerini muhâfaza eden orta-ileri yaşlardaki mahbûblar da dikkat çekmektedir. Mahbûblar arasında çoğunlukla çeşitli mesleklerden çırağların, tarikat çevrelerinden yeniyetmelerin bulunması, üzerinde daha detaylı incelemeler yapılabilecek bir konu olarak ayrıca ilgi beklemektedir.

Hangi toplumda olursa olsun mahbûbculuğu inkâr etmek, biyolojik, fizyolojik ve sosyal insan gerçeğini anlamamakta ısrarcı olmak anlamına geldiği gibi, bilhassa kulamparacılığı şiddetli bir şekilde yasaklayan İslâm'ın kültürel ve hukukî açıdan tüm kurumlara hâkim olduğu Osmanlı toplumunun en mühim edebî geleneğini “sapık sevgi şiiri” gibi peşin ve art niyetli bir yargı ile tanımlamaya çalışmanın bilimsel gerçeklikle bağdaşmadığını, erkek güzelliği de olsa, şiir dünyasında “güzelliğin tavsîf ve tasvîrinin sapıklık sayılamayacağını, şâirler hakkında kulamparacılık ithâmı için ciddî ve açık delillere ihtiyaç duyulduğunu ifâde etmek gerekir.

Kaynakça

- Altun, Kudret. (1996), *Tezkire-i Mucîb (İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin-Sözlük)*, AKM Yayınları, Ankara.
- Çapan, Pervin. (2005), *Muştafa Şafâî Efendi Tezkire-i Şafâî (Nuḥbetü'l-Âşâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, AKM Yayınları, Ankara.
- Edirneli Sehî. (1325), *Tezkire-yi Sehî*, Matba'a-yı Âmidî.
- Erdem, Sadık. (1994), *Râmiz ve Âdâb-ı Zuraḫ'sı (İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük)*, AKM Yayınları, Ankara.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki. (1991), *Divan Şiirinde Sapık Sevgi*, Broy Yayınları.
- Genç, İlhan. (2000), *Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, AKM Yayınları, Ankara.
- İnce, Adnan. (2005), *Sâlim Efendi Tezkiretü's-Şu'arâ*, AKM Yayınları, Ankara.
- Kaçar, Mücahit. (2009), “Divan Şiirinde Erkek Sevgili Tipi ve Şehrengizlerdeki Erkek Güzeller”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 37, s. 61-83.
- Kuru, Selim S.. (2005), “Şiirin Aynasında: İshak Çelebi'nin Şiiri Üzerine Değınmeler”, *Yasak Meyve*, S. 11, s. 60-63.
- Kutlar, Fatma Sabiha. (2002), “Cinselliğın Estetik Anlatımı (Hüsrev ü Şîrin, Hümâ vü Hümâyün Cemşid ü Hurşid)”, *Kebikeç*, Yıl 7, S.13, s. 89-109.

Pakalın, Mehmet Zeki. (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-III*, MEB Yayınları, İstanbul.

Tezcan, Nuran. (2001), “Güzele Bir Şehrengizden Bakış”, *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, S. XIV/I, s. 161-194.